

N:o 4.

Ank. till Riksd. kansli den 17 maj 1892, kl. 8 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta förslag om åtgärder för spridande inom landet af svenska statens obligationer.

I en inom Andra Kammaren väckt motion (n:o 117) har herr G. Elowson hemställt, att, under förutsättning af motsvarande ändring i reglementet för riksbankens styrelse och förvaltning, Riksdagen behagade besluta, att sådana bestämmelser måtte intagas i reglementet för riksgäldskontoret, hvarigenom tillfälle skulle beredas en hvar inom Sverige mantalsskrifven person eller firma att hos riksbankens afdelningskontor köpa svenska statens obligationer i kronor till ett belopp icke öfverstigande nominelt 10,000 kronor samt till det pris och på de villkor i öfrigt, som riksgäldskontoret kunde finna skäligt föreskrifva.

Härjemte har herr Elowson i motion (n:o 118 inom Andra Kammaren) hemställt, att, under förutsättning af att sådana bestämmelser intoges i reglementet för riksgäldskontoret, hvarigenom tillfälle bereddtes en hvar inom Sverige mantalsskrifven person eller firma, att hos riksbankens afdelningskontor köpa svenska statens obligationer i kronor till ett belopp, icke öfverstigande nominelt 10,000 kronor, samt till det pris och på de villkor i öfrigt, som riksgäldskontoret funne skäligt föreskrifva, Riksdagen behagade besluta, det nödiga bestämmelser angående dylik försäljning blefve intagna i reglementet för riksbankens styrelse och förvaltning.

Till stöd för dessa förslag har motionären till en början framhållit vigten deraf att ett lands statsskuld är inhemsk, och har vidare anført hufvudsakligen följande.

Visserligen kunde man säga, att en, om ock ringa, ansats till en omflyttning af vår statsskuld från utlandet till inhemska kapitalister blifvit gjord derigenom att nya lån företrädesvis upplades i kronor. Detta torde dock icke vara nog för att få låneförskrifningarna att stanna qvar inom landet. Dertill fordrades äfven att erhålla fast placering, och en bättre sådan än obligationernas spridning bland småfolket gäfves för visso icke.

Härför hade dock högst litet blifvit åtgjordt. Statens obligationer torde nemligen med yttersta svårighet komma att bana sig väg till den stora massan af folket, så länge de till försäljning utbjödes på sätt hittills egt rum. Ty som bekant tillginge det så, när riksgäldskontoret ville afyttra obligationer, att en viss dag och timme tillkännagäfves, på hvilken teckning af andel i det ifrågavarande lånet kunde ske i Stockholm. Uppenbart vore, att den stora allmänheten icke kunde begagna sig af detta tillfälle, då teckningen skedde på en för de flesta aflägsen ort.

För att göra statens obligationer kända och spridda hos folket, torde det vara nödigt, att de i mindre partier funnes till salu hela året om på flera ställen inom landsorten. Detta skulle kunna ske genom samverkan mellan riksbanken och riksgäldskontoret. Tid efter annan inrättades nya afdelningskontor af riksbanken, hvilka inom en ej allt för aflägsen framtid torde hafva utgrenat sig till hvarje län. Obligationsförsäljningen kunde därför lämpligen ske genom riksbankskontoren, som också borde tillhandagå allmänheten med inlösen af räntekuponger och utlottade obligationer. Genom en dylik verksamhet skulle riksbankens afdelningskontor i ännu högre grad blifva till gagn för landet.

Nu vore det visserligen så, att riksbanken själf drefve depositions-rörelse. Derför skulle någon kunna invända, att nämnda rörelse möjligen blefve hämmad genom den ifrågasatta obligationsförsäljningen. Härpå svarades, att det säkert under de första åren skulle gå mycket smått med försäljningen af obligationer, enär det fordrades tid för att göra dem kända och eftersökta af småkapitalisterna. Dessutom torde riksbankens eget kapital, som år för år ökades, komma att blifva för banken tillräckligt. Då, såsom känt vore, riksbanken betalade en relativt låg depositionsränta, hvaraf följden blifvit, att dess depositioner vore en obetydlig bråkdel af de enskilda bankinrättningarnes tillsammans, så häntyddes ock härigenom, att upplåning ansåges för riksbanken obehöflig.

Om obligationsförsäljning, så som nu blifvit ifrågasatt, pröfvades kunna ega rum, torde emellertid vara nödigt bestämma, att den blott finge försiggå i mindre poster. Måhända skulle gränsen kunna uppdragas så, att ingen finge köpa obligationer till högre belopp än 10,000 kronor. Det afsedda ändamålet, att obligationerna skulle gå ut bland småfolket och

stanna der, uppnåddes eljest icke. Ty begränsades ej summan ganska mycket, blefve följden, att de obligationer, afdelningskontoren hade i uppdrag att sälja, mycket snart öfvertoges af banker och kassor inom provinserna, under det att folket finge lika litet som nu lära sig att för sina besparingar skaffa ett säkert papper, som derjemte vid behof lätt kunde förvandlas i penningar.

Tillfället att hos riksbankens afdelningskontor när som helst under året kunna få köpa statsobligationer i mindre partier, skulle säkerligen så småningom till sina följder blifva af stor betydelse för den nationella ekonomin. Helt visst skulle obligationerna, om de blefve kända af och tillgängliga för småkapitalisterna, spridas på många händer och jemväl hos den stora allmänheten qvarstanna.

Den kurs, hvartill en statsobligation finge af riksbankens afdelningskontor försälas, skulle naturligtvis bestämmas af riksgäldskontoret. Lika uppenbart torde vara, att riksgäldskontoret skulle ega att, der anledning dertill förefunnes, göra meddelande om behöflig ändring af obligationernas försäljningspris. De närmare villkoren för redovisningen af de genom obligationsförsäljningen inflytande penningemedlen torde jemväl böra af riksgäldskontoret föreskrifvas.

För att dylik spridning af obligationer inom landet skulle på den angifna vägen kunna försiggå, torde icke erfordras uti reglementet för riksbankens styrelse och förvaltning annan ändring, än som betingades af Riksdagens medgifvande, att den föreslagna försäljningen af obligationer finge genom riksbankens afdelningskontor ombesörjas.

Då ändamålet med försäljningen af riksgäldskontorets i kronor utfärdade obligationer genom riksbankens afdelningskontor skulle vara att få dessa obligationer spridda inom landet, så funnes icke anledning att afdelningskontoren skulle utlemna dem till annan än svensk medborgare eller svensk firma.

Sedan dessa motioner hänvisats, n:o 117 till statsutskottet och n:o 118 till bankoutsrottet, samt nämnda båda utskott öfverlemnade desamma till sammansatta stats- och bankoutsrottet, begärde och erhöi sammansatta utskottet yttrande af fullmäktige i riksgäldskontoret öfver motionen n:o 117 och af fullmäktige i riksbanken öfver motionen n:o 118.

Fullmäktige i riksgäldskontoret anförde i frågan:

»Åtgärder för att befrämja spridning inom landet af svenska statens obligationer hafva icke saknats. Redan år 1855, då det första jernvägs-

lånet upptogs, medgaf Kongl. Maj:t, uppå fullmäktiges i riksgäldskontoret derom gjorda framställning, att räntekupongerna till nämnda statslån finge i uppbörden af stats- och riksgäldsmedel i landsorterna med städerna, utom Stockholm, emottagas, och år 1861 tillät Kongl. Maj:t, likaledes uppå hemställan af fullmäktige, att kupongerna till samma års inhemska statslån finge dels i landtränterierna, utom för Stockholms län, i den mån kassa-behållningen i dessa ränterier sådant medgäfv, inlösas, dels ock vid uppbörden af de till landtränterierna ingående stats- och riksgäldsmedel emottagas. Dylika föreskrifter meddelades jemväl med afseende på kupongerna till 1870 och 1872 årens lån. Vid 1875 års riksdag infördes i riksgäldskontorets reglemente bestämmelse derom, att fullmäktige skulle söka utverka, att, om nya statsobligationer blefve i svenskt mynt förskrifna eller deras belopp i svenskt mynt evalverades, dessa obligationer tillhörande kuponger finge, på samma sätt som i afseende å kuponger till 1870 och 1872 års lån egde rum, i landtränterierna inlösas och i uppbörden mottagas. Ehuru med anledning häraf sådant medgifvande lemnats för samtliga nu utelöpande statslån, med undantag af 1878 års lån, hvilket är förskrifvet i pund sterling och francs utan evalvering i svenskt mynt, förekommer dock endast sällan, att kuponger inlösas i landtränterierna eller emottagas i uppbörden.

Äfven andra bemödanden hafva gjorts att underlätta försäljningen inom landet af statens obligationer. Då Riksdagen i skrifvelse den 26 februari 1872 understälde Kongl. Maj:ts fastställelse sitt beslut om upptagande af ett svenskt statslån, löpande med 4 % ränta, anhöll Riksdagen tillika, att Kongl. Maj:t för befrämjande af obligationernas spridning inom landet och till underlättande af möjligheten för inhemska obligationsinnehafvare att utan allt för stor omgång och besvär förskaffa sig kännedom om numren å de obligationer, som blifvit utlottade, täcktes tillåta, att utlottningslistorna rörande såväl 1870 års som öfriga i svenskt mynt förskrifna statsobligationer finge såsom bihang medfölja svensk författningssamling. Sedan Kongl. Maj:t bifallit denna Riksdagens framställning, infördes föreskrift härom i det vid samma riksdag utfärdade reglemente för riksgäldskontoret; och har nämnda bestämmelse sedermera alltjemt i reglementet influtit.

Mera än någon af dessa åtgärder torde emellertid uppläggandet af 1887 års från innehafvarens sida ouppsägbara 3,6 % lån hafva bidragit till spridning inom landet af statens obligationer. I olikhet med hvad motionären antagit, hafva under de senare åren obligationer af detta lån ständigt för köpare funnits att tillgå i riksgäldskontoret, och då, såsom inträffat, från landsorten inkommit skriftlig framställning om inköp af dylika obliga-

tioner, hafva desamma mot insändande af likvid kostnadsfritt öfversändts till köparen.

Motionärens förslag går nu ut derpå, att tillfälle skulle beredas allmänheten att vid riksbankens afdelningskontor i landsorten kunna inköpa statsobligationer och att i Riksgäldskontorets reglemente skulle införas bestämmelser i detta syfte. Med anledning häraf få fullmäktige erinra, att fullmäktige icke äro bundna vid något visst sätt för afyttrande af riksgäldskontorets obligationer, utan att det står fullmäktige fritt att härvid gå till väga på det sätt, som bäst anses föra till målet. Och då fullmäktige, lika med motionären, finna det synnerligen önskvärdt, att svenska statsobligationer vinna en så stor spridning inom landet som möjligt, lära fullmäktige icke underlåta att, i den mån förhållandena sådant medgifva, vid försäljning af riksgäldskontorets obligationer vidtaga de för tillfället lämpligaste åtgärder härför, hvarvid försäljning genom riksbankens afdelningskontor eller andra solida penninginrättningar möjligen kan ifrågakomma. Dock synes ett sådant tillvägagående som motionären föreslagit, eller att försäljningen endast skulle få ske till inom Sverige mantalsskrifven person eller firma och vara inskränkt till belopp, icke öfverstigande nominelt 10,000 kronor, vara mindre lämpligt och dessutom af beskaffenhet att med lätthet kunna kringgås. Ett uttryckligt stadgande i reglementet om några vissa åtgärder i detta eller annat hithörande afseende synes emellertid icke erforderligt.»

Fullmäktige i riksbanken yttrade:

»Vid det förhållande, att riksbankens befattning med den ifrågasatta spridningen af statens obligationer endast skulle bestå i utförandet af det uppdrag, som kan blifva lemnadt från riksgäldskontoret, lär något yttrande i hufvudfrågan, eller huruvida tillhandahållande, vare sig såsom föreslaget blifvit eller på annat sätt, åt allmänheten af riksgäldskontorets obligationer pröfvas böra ske, ej från fullmäktiges sida påkallas.

Beträffande åter de åtgärder, som kunna blifva erforderliga, i händelse motionen i större eller mindre mån vinner afseende, anse fullmäktige, att, om den ifrågasatta försäljningen skall ega rum genom riksbankens afdelningskontor, andra bestämmelser i bankoreglementet ej tills vidare påkallas än ett bemyndigande för fullmäktige att på vilkor och sätt, som kunna aftalas med fullmäktige i riksgäldskontoret, låta genom afdelningskontoren i orterna verkställa försäljning af kontorets obligationer.»

I likhet med såväl motionären som fullmäktige i riksgäldskontoret anser utskottet angeläget, att svenska statens obligationer erhålla största möjliga spridning inom landet. För vinnande af detta ändamål torde emellertid, på sätt motionären anmärkt, ännu icke hafva vidtagits så omfattande åtgärder, att icke ganska mycket i detta afseende återstår att göra, till en början för att till en större allmänhet utsträcka kännedomen derom att svenska statsobligationer numera finnas för köpare att tillgå i riksgäldskontoret, ett förhållande, som för närvarande torde vara föga känt.

Hvilka särskilda åtgärder som kunna och böra väljas för att åstadkomma de svenska statsobligationernas placering äfven hos de små kapitalisterna, lærer dock knappast kunna på förhand bestämmas, då det väl låter tänka sig, att vid olika tillfällen olika förfaringssätt af omständigheterna påkallas. Till följd af denna sin uppfattning har utskottet ansett fullmäktige i riksgäldskontoret fortfarande böra, såsom hittills, ega full frihet att vid upplåning af medel för kontorets räkning å hvarje tidpunkt tillvägagå på det sätt, som synes bäst passande.

Med anledning häraf och då den af motionären förordade åtgärd redan nu, der den anses lämplig, kan, såvidt på fullmäktige i riksgäldskontoret beror, genomföras, har utskottet funnit det föreslagna tillägget till reglementet för nämnda kontor öfverflödigt, vid hvilket förhållande utskottet icke ansett nödigt att ingå uti en närmare granskning af detaljerna i motionärens förslag.

Deremot har utskottet, enär fullmäktige i riksbanken, enligt hvad deras ofvan anförda yttrande gifver vid handen, synas anse sig för närvarande sakna befogenhet att med fullmäktige i riksgäldskontoret träffa aftal om försäljning genom riksbankens afdelningskontor af svenska statens obligationer, ansett, att i bankoreglementet borde införas ett stadgande, innefattande bemyndigande för fullmäktige att på vilkor och sätt, som kunde aftalas med fullmäktige i riksgäldskontoret, låta genom afdelningskontoren i orterna verkställa försäljning af riksgäldskontorets obligationer.

Sedan Riksdagen emellertid, uppå hemställan af bankoutsrottet i dess utlåtande n:o 18, vidtagit den ändring af bankoreglementets 12 § 2 mom. att fullmäktige bemyndigats icke blott köpa och sälja in- och utländska obligationer och statspapper utan äfven förmedla köp och försäljning af dylika värdehandlingar, lærer icke vidare någon tvekan kunna ega rum derom att fullmäktige i riksbanken må med fullmäktige i riksgäldskontoret träffa aftal om försäljning genom afdelningskontoren i orterna af svenska statens obligationer. Att denna uppfattning delas af fullmäktige i riksbanken inhemtas af bankoutsrottets nyssberörda utlåtande.

På grund af hvad sammansatta utskottet sålunda anför, får utskottet hemställa,

att herr Elowsons ifrågavarande motioner icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 17 maj 1892.

På det sammansatta utskottets vägnar:

HUGO TAMM.